

عنوان طرح : نقش و عوامل تعیین کننده منافع ملی در سیاست خارجی

مجری طرح : محمدحسین لطفی

مدت اجرا :

چکیده

دامنه وسعت منافع ملی چنان است که از يك سو مي‌تواند در برگيرنده جنبه‌های استراتژیک، اقتصادي، سياسي و ایدئولوژیکي باشد و از سوي ديگر مي‌توان آن را به «نفع شخصی» محدود کرد.

منافع ملي از دیرباز تاکنون در کانون توجه حاکمان سياسي فرار داشته و دارد. در سالهای بسیار دور و در زمانهایی که هنوز کشور به معنای امروزی آن بوجود نیامده بود فرمانروایان برای کسب پشتیبانی توده مردم در جنگها از عباراتی همچون «نفع عموم» و «خیر و صلاح عمومی» بهره برده‌اند. امروز نیز سیاستمداران در غالب اوقات برای توجیه اعمال خود به «منافع ملی» توسل می‌جویند بگونه‌ای که تمام لشکرکشیها، جنگها، صلحها و تمام پیمانها در جهت منافع ملی توجیه می‌شوند. واژه منافع ملی هم در سیاست داخلی و هم در سیاست خارجی کاربرد دارد اما آنچه در این پژوهش مورد نظر است کاربرد آن در سیاست خارجی است. با اذعان به اینکه نمی‌توان به طور دقیق مرز بین سیاست داخلی و خارجی را تعیین و تبیین نمود، آنچه در این تحقیق مورد توجه است جنبه‌های بین‌المللی منافع ملی می‌باشد. منافع ملی که اجمالاً از ویژگیهایی به شرح زیر برخوردار است.

الف- گروه زیادی از افراد ملت معتقد به نفع یا هدف باشند.

ب- تعقیب آن نفع یا هدف در برنامه کار دولت باشد.

ج- موضوع نفع یا هدف متوجه محل دیگر یا واجد اثر مهم نسبت به آنان باشد.

نکته قابل ذکر دیگر آنکه اجماع بین‌المللی در مورد تعریف منافع ملی وجود ندارد که این نبود اجماع معلول دو امر است نخست گستردگی ابعاد و جنبه‌های منافع ملی و دوم برداشتها و گرایشهای سياسي تصمیم گیرندگان و افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی از «منافع ملی». زیرا گرایشهای سياسي طیف وسیعی را شامل می‌شود که از ایده‌آلیست تا رالیست و از طرفدار دموکراسی تا دیکتاتوری را در خود جای می‌دهد و طبیعی است که منافع ملی می‌تواند سنتزی از کشمکشهای موجود بین گروهها و دستجات مختلف اجتماعی باشد.

اما بالاخره این گستردگی مانع بدست دادن تعریفی از منافع ملی توسط صاحب نظران نگردیده است. برای نمونه جوزف فرانکل معتقد است منافع ملی عبارت است از هدفهای عام و همیشگی که ملت در راه تحقق آن فعالیت می‌کند و نیز تعریف دیگر اینکه «منافع ملی عبارت است از هدفهای عام همیشگی که ملت در راه تحقق آن فعالیت می‌کند» و نیز تعریف دیگر اینکه «منافع ملی عبارت از آن چیزی است که سیاستمداران زمانی خاص به دنبال آن هستند». بعضی از اندیشمندان معتقدند کاربرد منافع ملی همواره باعث جنگها و درگیریهای بین‌المللی می‌شود.